

Тиждень дев'ятий

Порівнюємо все з усім

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Як порівняння може змінити настрій?
- Чим небилиці відмінні від бувальщини?
- Як створити небилицю?
- Що таке іменник і прикметник?
- Як створити лімерик?

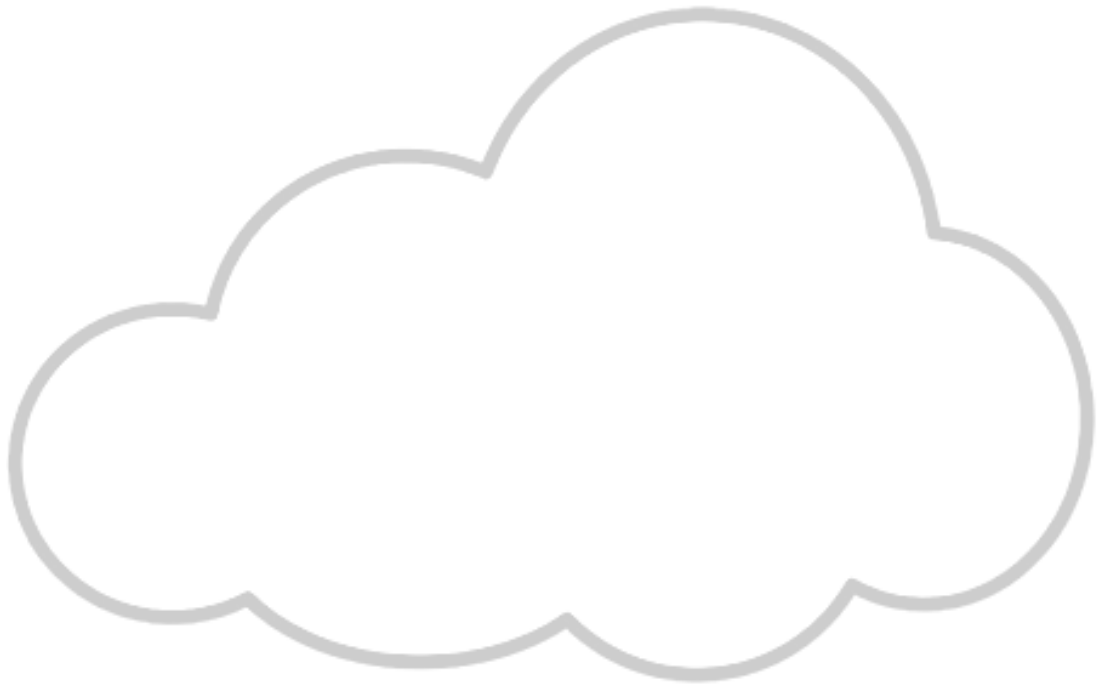
Пишімо

1.

Розглянь предмети навколо себе або пригадай рухи людей і тварин та поміркуй, на що вони схожі. Спробуй записати в хмарі 3-5 порівнянь предметів, рухів, використовуючи слова *як, мов, наче, ніби, буцім*.

Наприклад: *брови, як шнурочки; бігає, як заєць довгоногий*.

Зверни увагу на кому перед словами *як, мов, наче, ніби, буцім*. Під час запису перевіряй орфограми.

Дискутуймо

2.

З'ясуй, які порівняння дібрали твої однокласники й однокласниці. Обговори, які з них, на твою думку, смішні, які – неочікувані, які – точні, а які – образливі.

Чи може порівняння бути небезпечним? Як порівняння може змінити настрій співрозмовника?

Досліджуймо

3.

А. Прочитай з олівцем уривок з тексту Зірки Мензатюк й підкресли всі порівняння, які використала авторка.

Чи знаєте ви, чому восени жовтіє листя на деревах? Звичайно, через сонечко. Воно втомилося, стало сонне, блякле, неясне, а дні сірі, мов дикі гуси, а дощик довгий, плюскає й плюскає. Ось такої пори дерева вмикаються, наче жовті люстри, і світять, і світять замість сонця. Навіть опавши, листя лягає долі, мов кружало світла під лампою.

Як ти гадаєш, для чого письменниці знадобилися порівняння в тексті?

А для чого вона повторює слова в реченнях?

Поміркуй, це художній текст чи науково-популярний. Наведи два-три аргументи на захист власної думки.

Б. Запиши, що, на твою думку, треба змінити в тексті, щоб він з художнього перетворився на науково-популярний.

Читаймо

4.

Як ти думаєш, про що йтиметься в тексті, який називається «Небилиці про рукавиці»? Чим, на твою думку, бувальщина відрізняється від небилиці? Прочитай уривок з оповідання Зірки Мензатюк на с. 107, щоб з'ясувати, чи правильно ти розумієш значення слова небилиці.

Досліджуймо

5.

У тексті сказано про **ЛИСТЯ**, що воно **ЖОВТІЄ**. Заповни таблицю відповідними формами слова **ЖОВТІТИ**, якщо йдеться про листя. Доведи, що слово **ЖОВТІТИ** - це дієслово.

Минулий час	Теперішній час	Майбутній час
_____	_____	_____
_____		_____

Форми **майбутнього часу** можемо утворювати за допомогою дієслова **бути** (**буду, будеш, буде, будемо, будете, будуть**) та **неозначеної форми** іншого дієслова. Наприклад: буду жовтіти, будеш жовтіти.

Також форми майбутнього часу можемо утворювати від неозначеної форми за допомогою **суфікса -м-**. Наприклад: жовтіти – жовтітиму, жовтітимеш.

Пишімо

6.

Розглянь малюнок на с. 109 у Хрестоматії сучасної української дитячої літератури. Яку подію зображено, на твою думку? Склади й запиши невеличкий діалог (5-6 реплік) персонажів, зображених на ілюстрації.

Як можна перевірити орфограми, що трапилися у твоєму записі?

Досліджуймо

7.

А. Знайди в тексті речення, у якому йдеться про те, що рукавички «м'якенькі, гарненькі», і речення, у якому йдеться про те, що рукавички «м'якесенькі, гарнесенькі». Чи про ті самі рукавички говорить авторка?

Від яких слів утворені слова «м'якенькі, гарненькі»? Визнач будову слова.

Від яких слів утворені слова «м'якесенькі, гарнесенькі»?

Запиши ланцюжки слів:

_____ → _____ → _____
_____ → _____ → _____

Чим відрізняється лексичне значення слів «м'якенькі – м'якесенькі», «гарненькі – гарнесенькі»?

Утвори споріднені слова, подібні за лексичним значенням до записаних вище.

Білі → _____ → _____

Жовті → _____ → _____

Чорні → _____ → _____

Б. У тексті сказано про рукавичку, що вона **лежала**. Заповни таблицю відповідними формами слова **лежати**, якщо йдеться про рукавичку. Доведи, що слово **лежати** – це дієслово.

Минулий час	Теперішній час	Майбутній час
_____	_____	_____
_____		_____

Творімо

8.

А. Чи знаєш ти, як створити небилицю? Прочитай поради щодо створення небилиці.

Як створити небилицю

1. Придумай, про кого або про що буде твоя небилиця.
2. Добери якомога більше неочікуваних порівнянь для свого персонажа.
3. Назви неочікувані ознаки для предметів, які його оточують.
4. Придумай неможливі події, які мають трапитися з твоїм персонажем.
5. Запиши свою небилицю.

Читаймо

9.

Прочитай продовження оповідання Зірки Мензатюк «Небилиці про рукавиці» на с.108 і дізнайся, чому професор вирішив учити своїх студентів рукавицезнавства.

Дискутуймо

10.

Як ти думаєш, чому каву п'є пес Бровко Бровкович, а кістку гризе професор Петро Петрович?

Чому професор узув обидва праві черевики?

За яких умов, на твою думку, небилиці, описані в цьому уривку, можуть трапитися в реальному житті?

Що означають слова *шапкознавство*, *рукавицезнавство*, *черевикоплавство*?

Це назви реальних наук, чи вигаданих?

Із яких слів утворені назви цих «наук»?

Це прості чи складні слова?

А слово *природознавство* – це назва справжньої чи вигаданої науки?

Які ти можеш запропонувати ще слова-назви наук (справжні або вигадані), що в будові мають частину «знавство»?

Творімо

11.

Що тобі стало відомо від авторки «Небилиць про рукавиці» про емоції та поведінку професора і студентів під час лекції? Знайди в тексті репліки професора і студентів. Чи є в тексті слова авторки, які пояснюють їхні почуття й поведінку?

Репліка	Емоції, почуття	Поведінка
- Панове студенти! Ви починаєте вивчати науку рукавицезнавство.		
- А чому не шапкознавство? Або черевикоплавство?		
- Тому що рукавиці літають, наче птиці!		
- Ач, який мудрий! Відразу видно, що професор!		

Щоб уявити емоції та почуття професора і студентів, розіграй з однокласниками цю ситуацію, а потім на основі гри заповни відповідні колонки в таблиці.

Досліджуймо

12.

В оповіданні є таке речення: «Тому двірничка Фросина страшенно розгубилась і з тої розгубленості весь день не мела сходів, не мила коридорів, не поливала мальви під вікнами.

Слова **розгубилась** та **розгубленість** називають той самий стан, коли людина втрачає рішучість від хвилювання, страху тощо. Чи однакові це частини мови?

Запиши слова у відповідні таблиці.

Дієслово

	Час Рід або особа Число

	Відмінок Рід Число

Доповни таблицю словами з довідки.

Довідка: любить, любов, дружили, дружба, жаліє, жалість.

Зі словами якої таблиці можна утворити сполучення слів з формою слова назви-ознаки **сильна**? Запиши утворені сполучення слів.

А чи можливе таке сполучення слів з формою **сильний, сильне**? Чи можна стверджувати, що слово-назва ознаки залежить у своїх граматичних значеннях від слова-назви предмета?

Про слова, які мають залежне в усіх граматичних значеннях слово-назву ознаки, говорять, що такі слова **означають предмет**.

Частину мови, яка означає предмет, називаємо **іменником**.

Про слова, які залежать від іменника в роді, числі та відмінку, говорять, що такі слова **означають ознаку предмета**.

Частину мови, яка означає ознаку предмета, називаємо **прикметником**.

Читаймо

13.

Прочитай продовження оповідання Зірки Мензатюк «Небилиці про рукавиці» на с.110 – 111, щоб дізнатися, які ще небилиці вигадала авторка.

Досліджуймо

14.

А. Чи можеш ти пояснити значення слів:

Депутати, міська рада, голосування, рукавицезбирання, жовтогарячий.

Б. Які слова в тексті на с. 110 відрізняються лише голосними звуками? Запиши їх.

Чи є ці слова синонімами?

В. Слова **голосування** та **голосували** називають ту саму дію: «обирати кого-небудь, вирішувати що-небудь поданням голосів» Чи однакові це частини мови? Доведи свою думку.

Г. З поданих іменників і прикметників утвори якомога більше сполучень слів, які трапилися в оповіданні Зірки Мензатюк. Чому в деяких сполученнях слів треба було змінювати форму прикметників?

Іменники: ніч, праця, листя, урожай, гніздо, дерево, сад, люстра, пагінець.

Прикметники: науковий, рукавичний, порожній, осінній, жовтий, чарівний.

Іменник – це самостійна частина мови, яка **означає предмет**. Іменники змінюються за **числами** та **відмінками**, належать до певного **роду**.

Прикметник – це самостійна частина мови, яка **означає ознаку предмета**. Прикметники змінюються за **числами**, **відмінками** та **родами**.

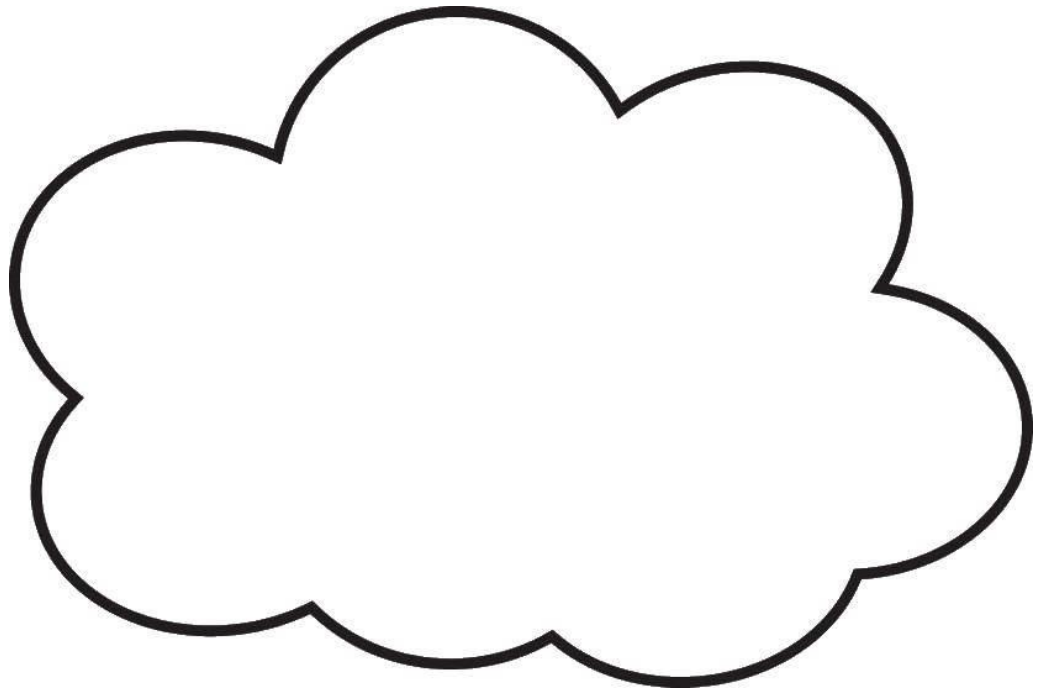
Пишімо

15.

Прослухай вірш-небилицю ірландського поета Едварда Ліра «Нове вбрання» за посиланням

<https://www.youtube.com/watch?v=cyt6BI9Vvzc>

Під час слухання намагайся за допомогою піктограм записати в хмарці, із чого складався одяг діда з королівства Тесс.

А тепер, скориставшись піктограмами, заверши речення словами.

На голову дід натягнув _____.
 Сорочка була сплетена з _____.
 Черевивики дід мав з _____.
 Панчохи він позичив у _____.
 Жилет і штани дід зробив з _____.
 Гудзики були зроблені з _____.
 Пальто було зроблене з _____ і оторочене _____.
 Пояс був зроблений з _____.
 Плащ дід зробив з _____.

Творімо

16.

Небилиці можна розповідати в прозі, як це робить Зірка Мензатюк, а можна у віршах. Такі вірші називають лімерики. Лімерик складається завжди з 5 рядків.

Наприклад:

Якось лось-мандрівник з міста Канів Йшов до Луцька на свято тюльпанів. Став шляхами блукати, Забрів у Карпати І натрапив на стадо баранів. (Валерія Воробйова)	Відчайдух один в славному Львові Містом верхи промчав на котів. Він kota осідлав, Кіт брикався й нявчав... Дивувалися люди у Львові. (Сашко Дерманський)
---	---

Правила написання лімериків

1. У першому рядку познайом читача з персонажем і місцем, де він живе.
2. У наступних трьох рядках розкажи про дії персонажа або про дивовижні події, які з ним сталися.
3. У п'ятому рядку заверши неймовірну історію (як відреагували навколишні, що було наслідком описаних подій тощо).

Спробуй з однокласниками й однокласницями створити лімерик. Не переймайся, якщо не вдається дібрати риму.

Пригадаймо

1. У яких випадках порівняння може покращити чи зіпсувати настрій?
2. Що відрізняє бувальщину й небилицю?
3. Яким чином можна скласти небилицю?
4. Які ролі в нашій мові виконують іменник і прикметник?
5. Що таке лімерик?

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Internews
Local voices. Global change.

Академія Української Преси

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.